

Szabadkőművesi páholynévsorok Kelet-Magyarországból

A szabadkőművesség gyökerei időben és térben távolba nyúlnak. Vannak olyanok, akik a messze Egyiptomban, vagy Mezopotámiában keresik, mások a keresztes lovagok rendjeire vezetik vissza az eredetét. Legtöbbször a középkori építőcéheket tekintik a szabadkőművesség kezdeteinek.

Az újkori szabadkőművesség 1717-ben, Londonban öltött szervezeti formát. Vélhetően az ekkor már régóta létező csoportok egyesültek. Anderson, anglikán lelkész készítette el az „alkotmánynak” nevezett szabályzatukat. Ezt minden szabadkőműves kötelezőként fogadja el magára nézve. Az andersoni alkotmány kimondja, hogy a szabadkőművesség filozofikus, emberbaráti és haladó intézmény. Tagjai számára az emberi egyenlőség eszméjének és a haza szolgálatának feladata szent kötelesség. A szabadkőművesség első időszakában az öntökéletesítéssel foglalkozott. Erkölcsi és szellemi értékekre igyekezett szert tenni. A mozgalom igen gyorsan terjedt el egész Európában.

Magyarországon először Brassóban alakult páholy, 1749-ben. Ezt az időpontot megelőzően is voltak magyar szabadkőművesek, de másutt, elsősorban Bécsben és Prágában léptek be páholyokba. A XVIII. században hazánkban a szabadkőművesség északról: Lengyelországból és Csehországból érkezett.

A XVIII. századi magyar szabadkőművesek között elsőként kell említést tennünk gróf Széchényi Ferencről, a Magyar Nemzeti Múzeum és Nemzeti Könyvtár alapítójáról, gróf Teleki Sámuelről, a marosvásárhelyi Teleki-téka alapítójáról, báró Bruckenthal Sámuelről, a nagyszombati művészeti gyűjtemény alapítójáról, báró Festetics Györgyről, a keszthelyi Helikon és Georgikon alapítójáról. A testőr írók közül legtöbbször szabadkőművesek voltak: köztük Barcsay Ábrahám, Báróczy Sándor, Bessenyei György, Berzeviczy Gergely, Nalácz József és még sokan mások. A magyar jakobinus mozgalom legtöbb vezére szintén szabadkőműves volt: Hajnóczy József, Laczkovics János, Martinovics Ignác, Sigray Jakab gróf.

Ide tartozott a század legnagyobb magyar költője, Batsányi János és a magyar nyelv megújítója, a század legnagyobb magyar szabadkőművese, Kazinczy Ferenc. Kazinczy Kassán kiadott szabadkőművesi folyóiratába, az „Orpheus”-ba (ez volt az író szabadkőművesi álneve) a következő kitérő szabadkőműves írók közölték műveiket: Aranka György, Batsányi János, Darvas Ferenc, Földi János, Horváth Ádám, gróf Ráday Gedeon.

Born Ignác, aki Kapnikbányán született, Erdélyben, külföldön szerzett elismerést hazájának. Tudományos eredményein kívül, mint a kor legfejlettebb szabadkőművesét tisztelték a művelt világban. Szabadkőművesi folyóiratokat szerkesztett Bécsben.

Délnyugat Magyarországon a hadifogságból hazatérő katonatisztek alapítottak páholyt először Glinán, majd Varasdon, Körösön és Eszéken. Ezeknek a páholyoknak az élén gróf Draskovich János tábornok állott. Célul tűzte ki az önálló magyar szabadkőművesség megerősítését.

Északon a varsói nagypáholy „védelme alatt” 1769-ben alakult meg az eperjesi, később a kassai, balassagyarmati, miskolci és a többi páholy.

Délen, a Bánságban Temesvár lett a magyarországi szabadkőművesség központja.

Pesten először feltehetően katonai páholyt alapítottak. 1770-ben indult meg a „Nagyszívűség” páholy. Ezt pesti tartózkodása idején maga gróf Draskovich János irányította 1776-tól 1778-ig. Budán is megindult a páholyélet. A pesti és budai páholyok báró Orczy József főispán vezetése alatt egyesültek.

1781-ben Draskovich kezdeményezésére az osztrák és a magyar páholyok egyesültek. A magyarországi tartományi páholy megalakulásakor Draskovich leköszönt nagymesteri tisztségéből. A szabadkőművesek gróf Pálffy Károlyt választották meg nagymesterré. Tizenkét páholyt képviselt ekkor a tartományi páholy.

Nekik köszönhető a magyar irodalom megindítása, az első magyar folyóiratok kiadása, a Magyar Tudományos Akadémia eszméjének felvetése, a magyar színészet pártolása, a magyar alkotmány helyreállításának szorgalmazása. Kazinczy Ferenc így nyilatkozott a szabadkőművességről: „Nekem a kőművesség oly társaság, amely egy kis karikát csinál a legjobb szívű emberekből, melyben az ember elfelejti azt a nagy egyenetlenséget, amely a külső világban van; amelyben az ember a királyt és a legalacsonyabb rendű embert testvérének nézi, amelyben elfelejtkezik a világ esztelenségei felől s azt látván, hogy minden tagban egy lélek, ti. a jónak szeretete dolgozik, örömkönnyeket sír, amelyben sokkal biztosabb barátokat lel, mint a külső világban, amelyben ki-ki igyekszik embertársainak nyomorúságát aszerint, amint tehetsége engedi, könnyíteni, amelyben ki ki olvasni, tanulni, szerzetes atyafiait munkái, írásai, példái által tanítani tartozik.”

1795-ben Ferenc császár a Habsburg birodalom egészére betiltotta a szabadkőművesség működését, a francia forradalomtól való féltelme miatt. A mozgalom azonban titokban tovább élt. A hazai tilalom miatt kénytelenek voltak a magyar szabadkőművesek külföldön bekapcsolódni a szabadkőművesség életébe. Így Thoma M. Ágoston pesti könyv- és zenemű-kereskedő is külföldön, Bajorországban lépett a szabadkőművesség kötelékébe. Hazatérve tapasztalhatta, hogy Pesten szép számban élnek szabadkőművesek. Ám páholyalapításra csak 1861-ben került sor, az alkotmányos élet derengésekor. A „Szent István” páholy lett az első magyar nyelven működő páholy. Ezt is, mint a XIX. század legtöbb páholyát a szabadságharc egykori résztvevői, sőt vezérei alapították. Ők külföldi önkéntes száműzetésük során ismerkedtek meg a szabadkőművességgel, ott léptek be a páholyokba. Hazatérve az 1848–49-es eszmékért folytatott harcot a páholyok keretein belül kívánták feléleszteni.

Gróf Andrassy Gyula, Bethlen Gergely, Czecz János, Hajnik Pál, Horváth Mihály, Klapka György, Kossuth Lajos, Puky Miklós, Pulszky Ferenc, Rónay Jácint, gróf Teleki László, Türr István, Vetter Antal, Vukovits Sebő és társai külföldön lettek szabadkőművessé, majd a hazai szabadkőművességben töltöttek be alapító és vezető szerepet. Tevékenységüket a XIX. században az alaku-

lással kapcsolatos feladatok csaknem teljesen lekötötték. Ezeken a szervezeti ügyeken kívül az egyéni jótékonykodás szinte teljesen kimerítette erőiket.

Már a múlt században megindult szervezett emberbaráti tevékenységük. Az Önkéntes Mentőegyesület megalakítása a szabadkőműveseknek, közelebbről a „Könyves Kálmán, az Előítéletek Legyőzéséhez” című páholynak és főként egyik tagjának, dr. Kresz Gézának az érdeme. A továbbiakban igen sok egyéb emberbaráti szervezetet hoztak létre. Ezek közé tartozott a Stefánia Gyermekkorház, a Nyomorék Gyermek Otthona, a Vakok Intézete és számos más forma: melegedő szobák, ingyen kenyér, ingyen tejosztás.

Különbőféle egyesületeket létesítettek. Ezekbe bevonták azokat is, akik a szabadkőművességhez nem csatlakoztak szervezetileg. A Mártha-egylet fiatal lányokat mentett a zülléstől, az Anya- és Csecsemővédő Egylet felvilágosító előadásokon kívül anyagi segítséget is nyújtott a rászorulóknak, a Cipőt a szegényeknek mozgalom és a Felnőtt Szegényeket Segítő Egyesület a társadalom széles rétegeit megmozgatta.

A művelődést, a népművelést minden eszközzel igyekeztek segíteni. Ingyen Népkönyvtárat, Szabad Líceumot, Munkásgimnáziumot alapítottak. Segítették a középiskolás és egyetemista ifjúságot anyagilag, ha erre rászorultak és szellemileg, erkölcsileg, ha ilyen irányú igény merült fel. A Műszaki Egyetemen ingyenes „diákasztalt” létesítettek, Győrött diákothont építettek.

Legnagyobb „alkotásuknak” a Világ című napilap megindítását és fenntartását tartották. Ez a nagyközönség számára szóló, kitűnően szerkesztett lap, amelyben a legkiválóbb szellemek írták cikkeiket, egyedülálló volt a világ szabadkőműves mozgalmában. Belső terjesztésű szabadkőműves lapokat is kiadtak. Gyakori eset volt, hogy nem-szabadkőművesi lapot átvettek, és szabadkőművesi lapként terjesztettek a nyilvánosság előtt.

A szabadkőművesi alkotmány tiltja a politizálást és a vallási kérdések vitáját. Az általános, titkos és egyenlő választójog azonban egyetemes emberi jognak minősült, ezért kivívásáért mindent megtettek a szabadkőművesek. Az állami anyakönyvezés is szilárd támogatókra talált a magyar szabadkőművés-ségben.

Az első világháborúban fő tevékenységük a háború-okozta pusztítás hatásainak mérséklésére terjedt ki. A hadikölcsön jegyzéséből kivették a részüket. A katonák számára meleg ruhákat küldtek a frontra, a hátramaradottakat segítették anyagilag, étellel, ruhával és emberséggel. A rokkantak ügyével foglalkoztak igen sokat. Számukra átképzési lehetőséget szerveztek, gyógyították őket. A Nagypáholyházat hadikórháznak rendezték be, ahol szabadkőműves orvosok és családtagjaik végezték a gyógyítás munkáját. A legtöbb fővárosi és vidéki páholy átadta házát hadikórház céljára. Újjáépítettek egy, az oroszok által feldúlt községet, Mezőlaborcot, Kőművesfalva néven. A román betörés alkalmából ide menekülő erdélyieket különös szeretettel és gondnal látták el, majd miután visszatérhettek Erdélybe, a feldúlt páholyházaikat rendbehozták. Nagyon korán megindult a szabadkőművesek kezdeményezése a béke ügyében. Megkeresték a külföldi szabadkőműves szervezeteket ebben az ügyben. A fo-

goly magyar honvédek érdekében is igénybe vették a külföldi szabadkőművesség közbenjárását.

Magyarországon 1920-ban betiltották a szabadkőművességet, mint „nemzetellenes” mozgalmat. Tevékenységük csak titokban folytatódhatott. Elsősorban külföldön élhettek szabadkőműves életet.

1945-ben újjáélesztették a magyar szabadkőművességet, mivel úgy vélték, hogy hazánkba visszatért a demokrácia. Sajnos azonban a helyzet másként alakult. 1950-ben ismét betiltották a szabadkőművességet. A magyar szabadkőművesek ezután külföldön alakítottak magyar páholyokat.

Csak 1989-ben indulhatott meg ismét a szabadkőművesség szerveződése Magyarországon, jeleként annak, hogy az ország elindult a demokrácia útján.

A trianoni döntés értelmében Erdély Romániáé lett. A román királyságban 1920 után is folytatódhatott a szabadkőművesség mozgalma. Erdélyben azonban addig román páholyok nem voltak. A román sovíniszták a szabadkőművességben is eluralkodtak, és az óromániai páholyok igyekeztek megszerezni, bekebelezni, de legalábbis elsorvasztani az erdélyi páholyokat. 1937-ben feloszlatták Romániában is a szabadkőművességet. Az erdélyi magyar páholyok sem működhettek tovább.

1920 és 1937 között az erdélyi páholyok hősiek harcot folytattak magyarságukért. Egyetlen biztos segítségük volt: a betiltott magyar szabadkőművesség és annak nagymestere: dr. Balassa József, a nagyszerű magyar nyelvész.

Trianon után tizennyolc magyar páholy és három szabadkőművesi kör került román uralom alá. Ezek Magyarország többi páholya között elsősorban erősen nemzeti jellegükkel tűntek ki. Több más magyarországi páholy is legfontosabb feladatául a haza szolgálatát tűzte maga elé. Még a páholynév megválasztásakor is ez volt a vezérlő gondolat a „Nemzeti”, a „Hungária” és a „Pátria” páholy tagjai számára. Az 1920-at követő években Romániához került magyar páholyok életében a nemzeti kérdés, a magyarság ügye azonban mindig életfontosságú volt. Sajátosságaikat az is meghatározta, hogy az ország legősibb páholyaiként tartották számon az itt élő páholyokat. Szabadkőművesi hagyományaikat nemzeti kincsként őrizték, életben tartották, fejlesztették a kor követelményeinek megfelelően.

A tizennyolcadik századi első magyarországi páholy, a brassói „A háromszlophoz” című páholy alapítójának neve fennmaradt. Seuler G. Márton brassói szenátor 1749-ben indította meg a magyarországi szabadkőműves életet.

1767 tavaszán alakult meg a nagyszebeni „Szent András, a három tengeri levélhez” című páholy. A páholy alapítójának a nevét ismerjük. Bauszner Simon Frigyes két társával Drezdában, Jénában, Tübingenben és Erlangenben ismerkedett meg a szabadkőművességgel. Hazatérve ő lett a nagyszebeni páholy alapítója.

Erdély 1765-ben vált nagyfejedelemséggé. A kormányzóság Nagyszebenbe helyezte a székhelyét. Ez erős lökést adott a szabadkőművesség fejlődésének. Erdély kormányzója, báró Bruckenthal Sámuel maga is lelkes szabadkőműves volt. Körülötte a polgárság előkelőségeiből, a magas állású hivatalnokokból,

tisztviselőkből, az erdélyi arisztokrácia legjobbjából erőteljes páholy kelt életre.

1784. április 24-én birodalmi nagypáholy és négy tartományi páholy létesült. Erdélyi nagymesterré gróf Bánffy Györgyöt választották. A nagyszebeni páholy élére gróf Kemény Farkas került. Az 1785. július 5-én kiadott névsor 152 felsorolt páholytag nevéből a következők maradtak fenn: főmester:

Ehrenburgi lovag Caballini János I. oláh-határőrezredbeli százados, Auerwek Alajos hadnagy, Baranyai János huszárkapitány, Baranyai Sámuel hadnagy, Devsich János őrnagy, Distalevi Frigyes százados, báró Domokos Antal hadnagy, Fronius György főhadnagy, Galdрати János százados és erdélyi selyemtenyészési felügyelő, Harsányi Benedek hadbíró, Inczédi Zsigmond huszárhadnagy, Josephin Ferenc József hadbíró, Kolosi László hadnagy, gróf Kuún Gergely hadnagy, Lebzelter Lipót ezredes, Bátorkeszi Ott Péter Károly alezredes, báró Rall János altábornagy, Reissinger József főhadnagy, Rieger Henrik huszárszázados, Stojanich Ignác őrnagy, báró Szentkereszti András huszárszázados, Steseo József nyug. őrnagy, Thurnfeld Vencel százados, Vernicourt Lajos főhadnagy, valamint a Kolozsvárról Nagyszebenbe áthelyezett főkormányshék tizennégy tagja, köztük főispánok: Achtefeld József fogarasmegyei, gróf Bethlen Sándor küllömmegyei, gróf Teleki Ádám közép-szolnoki, valamint egyházi férfiak: Filtsch János nagyszebeni, Müller Jakab szenterzsébeti, Filtsch Tamás szelindeki evangélikus lelkész, Vizi Ferenc gyulafehérvári kanonok, Zalányi Péter vízaknai református lelkész. Két Bánffy báró, öt Bethlen gróf, három Teleki gróf, gróf Kemény Farkas, báró Bornemissza József, az emberi egyenlőség jegyében együtt a kis beosztású emberekkel: Anstel Antal kincstárnoki írnok, Bulya János irodaszolga, Femger G. János kormányshéki írnok, Heydendorff András Tivadar tartománybiztossági írnok, Illyés János komornyik (báró Bánffy mellett), huszonhat páholytag külföldön tartózkodott. Köztük szerepelt gróf Bánffy György kamarás, erdélyi magyar alkancellár, Hahnemann Keresztély württembergi orvos, a hasonszervi gyógy mód megalapítója, gróf Ludolf Károly, varsói követségi titkár, gróf Ludolf Szilárd, a konstantinápolyi követség hivatalnoka, báró Posarelli Antal útbiztos, Krajnában, Philadelphi Máté orvos Jassyban, De St. Priest Károly, francia lovaskapitány.

Ezek az adatok Arató Frigyes, *A Szabadkőművesség* (Bp., 1913.) című könyvének 66–7. oldalán találhatók. Ugyancsak ebben a könyvben történik említés arról, hogy a páholyok munkájának II. József halálával történt megszüntése után a páholy iratai, jegyzőkönyvei, jelvényei „pecsét alatt” a nagyszebeni Bruckenthal könyvtárban nyertek elhelyezést.

Dr. Jancsó Elemér Kolozsvárott, 1937-ben kiadott „Az „Unio” páholy ötven éve” című könyvében leírja, hogy 1782-ben Fritsi Fekete Ferenc Bánffy György gróf kormányzóhoz intézett levelében kért engedélyt arra, hogy Kolozsvárott szabadkőműves páholyt alapíthasson. Ekkor Brassón, és Nagyszebenen kívül már Csíkszeredán és Sepsiszentgyörgyön is létezett páholy. A politikai központ Nagyszebenben helyezkedett el, de a művelődésben

és a gazdasági életben Kolozsvár már versenyzett Nagyszebennel. Az erdélyi páholyok megalakulása előtt is éltek ott szabadkőművesek. Őket régebben külföldön felvették a szabadkőművesek közé. Így 1742-ben nyert felvételt a bécsi „A három ágyúhoz” című páholyba gróf Bethlen Gábor kancellár, báró Bruckenthal Sámuel, Báróczy Sándor, Naláczy József és társaik.

Az új páholyok tagjai tisztviselők, földbirtokosok, papok, tanárok, írók lettek. Volt egy román tag is: a moldvai fejedelem öccse: Mavracoratel Morati. A kolozsvári páholyba léptek a város piarista tanárai, több katolikus lelkész és számos protestáns lelkész. Tagja volt a páholynek többek között Schreyer N. János piarista tanár, Pékey Lajos unitárius filozófiaprofesszor, Kassay és Szűcs orvos. Fritsi Fekete Ferencet maga Born Ignác vette fel Bécsben a páholyba. A páholyba lépett Aranka György, Cserei Farkas, Gyarmathy Zsigmond, a jeles nyelvtudós, Gyöngyösi János tordai lelkész, Naláczy József, Sipos Pál matematikatanár és még sok más kiválóság.

A kolozsvári páholy neve nem maradt fenn. A „lelke” Aranka György volt. Több tudományos társaságot hoztak létre. A „Történelmi Társaság” tagja volt gróf Bánffy György, báró Bánffy Farkas, gróf Bethlen Gergely, báró Bruckenthal Mihály, gróf Eszterházy János, Szegedi János, gróf Teleki Ádám, Teleki László gróf. A „Nyelvvédő Társaság” tagja lett Aranka György, gróf Bánffy György, Cserey Farkas, báró Domokos András, Éder József, Etreme András, Szalkay Antal, Szentpéteri Elek, gróf Teleki Mihály, gróf Toldalagi László, Ziegler Sámuel. Ezek mellett támogatták a színészetet is.

Abafy Lajos A szabadkőművesség Magyarországon című, Budapesten, 1900-ban megjelent forrásértékű könyvében több erdélyi páholy tagjainak névjegyzékét közli, a felvétel sorrendjében. Megjegyzi, hogy az erdélyi tartományi nagypáholy nagymestere gróf Bánffy György, helyettese Bánffy Farkas, tartományi felügyelője báró Rall és Bauszern, titkára Hauenschild Máté.

A brassói „A három oszlophoz” című páholy tagjai közül a következők neve található: Sulzer József dragonyos kapitány, Drauth J. Ágost szenátor, Enyedter András szenátor, Riemer Lukács katolikus plébános, Rausz Lukács szenátor, Drauth M. Antal szenátor, Rausz János evangélikus lelkész, Mylius B. Farkas orvos, Plecker Pál szenátor, Schobeln J. György adószedő, Plecker J. János városi orvos, Barbenius J. Benjamin orvos, Closius G. István szenátor, Seulen S. József katonatiszt (a páholyalapító fia), Linden Miksa József báró, Sauvaigue József gabonakereskedő, Schobeln Károly Frigyes hadnagy, majd alezredes, Ypsilanti Szilárd, az oláh vajda idősebb fia, báró Beckers József Henrik dragonyos hadnagy, gróf Klenau Vencel katonatiszt, Maureri György katonatiszt, Tartler János guberniumi jegyző, Landendorf János Lajos szenátor, Frantz János György kereskedő, Tartler Sámuel szenátor, Seidl Antal vámhivatalnok, Hermann János Tivadar guberniumi titkár, Kleinkauff András Gottlieb kerületi titkár, Éder János vámhivatalnok, Lang Márton orvos, Ernst Keresztély huszárkapitány.

A nagyszebeni száznál is több tagot számláló „Szent András, a három ten-
geri levélhez” című páholy tagjai közül a következők neve olvasható szintén a

felvétel sorrendjében: Bauszner Simon Frigyes főmester, szenátor, Eckardt János György városi titkár, (Eckhardt, Eckhart, Ekhart) Hermansfeld L. Frigyes városi titkár, Filtsch Tamás evangélikus lelkész, Hammer János evangélikus lelkész, Schmidt J. Keresztély városi főorvos, Neustadler M. Gottlieb orvos, Linzing J. Mihály nyomdász, Ahlefeld J. Mihály helytartósági igazgató, Murusi Maurocordato Sándor herceg, az oláh vajda sógora, Pallerh Károly József sóhivatalnok, Müller János Aurél gimnáziumi tanár, szuperintendens, Soterius János G. hivatalnok, Marco Döme tolmács, Raymudi Lőrinc alhadnagy, majd alezredes, Theseo József nyugalmazott alezredes, Villera Tamás görög bíró, Collignou Fülöp szállodatulajdonos, báró Posarelli Antal útbiztos, Zeller Mátyás főhadnagy, Bonacina Jakab kapitány, Offner Ferenc Antal városi szenátor, Daniani Miklós lutriadminisztrátor, Lang Ármin becső, Marco Jakab görög kereskedő, Loibel János Márton számtiszt, gróf Bánffy György helytartósági tanácsos és cs. kir. kamarás, Hannenheim István helytartósági kancellista, majd polgármester, Adami István D. helytartósági iktató, Löffler Ignác kincstári fogalmazó, Hauenschild Máté kincstári iktató, gróf Dela Tom Manó kapitány, Devchich János főhadnagy, Lupini János asztalosmester, szolgáló testvér, Brukenenthal Károly joggyakornok, Reissenfeld M. Gottlieb helytartósági kancellista, Wielandt Samu levéltárnok, gróf Minischalchi Angelo gyalogsági zászlótartó, báró Rall-Christiani N. János tábornok, Graser Dániel szolgabíró, gróf Kolowrat Vince kapitány, Hahnemann K. Frigyes, báró Brukenenthal könyvtárnoka, lovag Haan L. Ignác udvari tanácsos, Obst G. György hadügyi biztos, Brukner J. József gimnáziumi igazgató, Grieb András abbé, királyi tanácsos, elemiiskola-igazgató, Halmágyi László kormányzósági kancellista, Ziegler Samu számvizsgáló biztos, Enyedter András brassói szenátor, báró Jósika Antal kormányzósági titkár, majd főispán, Straussenburg G. Dávid kamarai kancellista, báró Mörringer Lambert kormányzósági tanácsos, Femger G. János kormányzósági kancellista, Ehrenburg lovag Caballini János főhadnagy, majd tábornok, báró Bánffy Farkas kormányzósági tanácsos, majd az erdélyi országgyűlés elnöke, Töri László kormányzósági titkár, Martini Lipót főpostaigazgató, Steinwald Antal festő, Gillyén János magántitkár, majd alispán, Harsányi Benedek alhadnagy, Scharbergi Bedeus Jákim kormányzósági kancellista, majd szenátor, Lénárd József kormányzósági kancellista, Harsányi János könyvvezetőségi hivatalnok, Kerecsedi Kászony István hivatalnok, gróf Teleki Lajos királyi bíró, majd főispán, lovag de Saint-Priest Károly kapitány, gróf Ludolf Károly követségi titkár, gróf Ludolf Szilárd követségi titkár, gróf Kemény Farkas kormányzósági tanácsos, majd kancellár, gróf Bethlen István főhadnagy majd főispán, Hert D. Frigyes sebész, Heymann József hadipénztári ellenőr, gróf Toldalagi László cs. és kir. kamarás, Boér Gergely országos főpostamester, Dachauer K. Ede könyvelőségi hivatalnok, Bordoli Ferenc kereskedő, Lebzeltern L. Lajos alezredes, majd tábornok, Pálósi Donáth Antal kormányzósági kancellista, Aranka György táblai ülnök, Savigny L. Frigyes magánzó, Herrmansfeld János András esküdt, Belényesi Koszta István guberniumi jegyző, Podivinsky József aranymosó hivatalnok, báró Szentke-

reszti András huszárkapitány, majd tábornok, gróf Bethlen Gergely főhadnagy, majd guberniumi titkár, Geyer János főhadnagy, Fábián Dániel guberniumi kancellista, báró Buccow Adolf kapitány, Koch Frigyes kapitány, Veszprémi István guberniumi kancellista, Libloyi Schuler János kereskedő, Seidl Antal kamarai jegyző, Reissinger József hadnagy, Baranyai Sámuel alhadnagy, Kolosi László alhadnagy, Inczédi Zsigmond huszárhadnagy, Filtsch János evangélikus teológus, majd lelkész, a Siebenbürgische Quartalschrift szerkesztője, Cserey Lőrinc udvari fogalmazó, Müllersheimi Molnár János szemorvos, Baló László Küküllő megye adószedője, majd alispán, Szalkay Antal főhadnagy, Mattusch Venczel tanító, Lénárd Sámuel guberniumi kancellista, Vajasdi Ajtai András szegények ügyvédje, Klapka Károly tábori gyógyszerész ellenőre, gróf Bethlen Ádám magánzó, Péczy József huszár főhadnagy, majd alezredes, Bayschlag Károly Ignác kincstári tanácsos, Lucca János Péter kereskedő, Zalányi Péter vízaknai református lelkész, báró Domokos Antal hadnagy, Klebes Ignác hadipénztári kancellista, gróf Bethlen Sándor guberniumi tanácsos, Neumányi Péter kereskedő, báró Möringer Lambert Mária mérnökkari hadnagy, gróf Bethlen Ferencz magánzó, Rüger Károly Frigyes huszár kapitány, báró Rouvroy Károly tüzérkapitány, majd tábornok, tüzérség főparancsnoka, Speth Jakab vízaknai orvos, báró Bornemissza József, Sombori Lajos királyi adószedő, Szentpáli Elek megyei jegyző, báró Bánffy László magánzó, majd főispán, Seipp Keresztély Lajos színigazgató, gróf Kálnoky Sándor alezredes, majd tábornok, gróf Teleki Ádám főispán, gróf Teleki Mihály kerületi táblai ülnök, Burucz László kerületi orvos, Ott Péter Károly huszár ezredes, Zieglmayer Ferencz bányász-kamarai jegyző, Günher J. Bálint udvari hadi fogalmazó, Pernet János Henrik hadnagy, Gleiszner András Antal hadbiztosi kancellista, Hochmeister Márton nyomdász és könyvkereskedő, Lipták Mihály evangélikus lelkészjelölt, Vizi Ferencz kanonok, Ahlefeld főmesterhelyettes, Brukenthal Károly felügyelő, Brukenthal Ádám felügyelő, Láng kincstárnok, Savalgie József titkár, Mráz Mátyás országos mérnök, Heydorsdorf András Tivadar kancellista, Fichtel János Imre vámhivatalnok, mineralógus, Schuster János György szebeni judex nobilium, Szöcs Lajos, herceg Eszterházy ügyvivője, Ruhedorff Ferdinánd József kancellista mineralógus, botanikus, Joseph Ferenc József hadbíró, Fronius György főherceg, Honnamonn Károly kincstári accessista, Lichtenberg S. Vilmos üzletvezető, Ernst Keresztély huszár főhadnagy, Königshuldeni Frendel Ferenc bányahivatalnok, Huber Károly Ferdinánd ésaknai sópénztáros, Rosenfeldi Czákó Ferencz György hadnagy, Zieglmayer Ferenc bányászati igazgató.

Temesvárott 1869-ben alakult meg „A három fehér liliomhoz” című páholy. Abafi Lajos említett művében a következő tagok nevét sorolja fel a felvétel sorrendjében: Bohoniczky József élelmezési biztos, (Bohoniczki), gróf Pötting János Vencel kamarai tanácsos, Barth J. György főadószedő, Todt J. György kamarai számtiszt, Nigg Ernő anyagszertár igazgató, Heimeyer N. kasznársegéd, Kirchgeher Engelbert erdőellenőr, Wreden Ferencz A. Vincze törvényszéki ülnök, Gross J. Jakim megyei főorvos, Müller J. Ignác kamarai

pénztárnok, Heidl Ferenc kereskedő, gróf Sauer Venczel császári és királyi kamarás, kormányzó, gróf Goltz Ernő alezredes, báró Baselli András kancellista, Heiman Mátyás nyomdász, Scherübel Siegfried kasznár, Swoboda J. Jakab kamarai iktató, Eckhard frigyes kasznár, Wilberg Frigyes kapitány, Uberti Lajos főhadnagy, Breuner János kasznár, Paidaly Jakab főadóhivatali ellenőr, Bundschuh János kasznári ellenőr, Rheinfels Miklós kasznári ellenőr, Wallbrun J. György kamarai ülnök, Bellm János adószedő, Kirsch Sebő erdészsegéd, Kilie bányász, Nasse ellenőr, Abaffy vasárúsítási számvevő, Karlitzky papnöveldei igazgató, Hoffmann Ferencz sebész, Eckhard kanizsai kalmár, Barth kanonok, Heigl Ferenc kereskedő, Kirchgeher Engelber erdőellenőr, Wreden Ferenc A. Vincze törvényszéki ülnök, Müller I. Ignác kamarai pénztárnok, Sergenfrey Jakab kanonok, D'Elleveaux Fülöp Károly udvari kamara actuáriusa, Barzellini Jakab vállalati ügyvezető, majd városi könyvelő, Festenberg János huszárkapitány, Todl András őrmester, Veigl Ignác sebész, Wegler Károly alezredes, Atzél István Temes megye főjegyzője, Benkhard János számvevősségi iktató, Urik János megyei ügyész, Larchentali Thuma János kamarai mérnök, Larenz József mérnök, Mahler József tábori gyógyszer-tár provizora, Nicoletti Ferencz Gundacher alezredes, Veit Marton Jakab számvevősségi tanácsos, Orsati Péter magánzó, Battaglio Márton Péter kamarai mérnök, Franz Antal kamarai mérnök, Tököli Péter Csanád megye magyar főpreceptora, Keresztury József udvari tanácsos, Zierer Ernő cs. és kir. keleti tolmács, Kostial Venczel szolgáló, gróf Barkóczy Ferenc udvari bizottsági tag, Illésházi István udvari bizottsági tag, Seipp Keresztély Lajos színésztársulat igazgatója, Villius Károly alezredes, Gayer Ferencz főhadnagy, Aigner Ferenc X. Ádám főhadnagy, Winhard Vilmos alhadnagy, báró Pichler Dávid Tivadar helytartósági tanácsos. Látogatták a páholyt: báró Orczy László, Lovász alispán, báró Hehenhausen őrnagy, báró Diez d'Aux, Frankenbusch kapitány, gróf Pálffy Károly, tartományi nagymester.

Kézdivásárhelyen 1780-ban alakult „Az igazi egyetértéshez” című páholy. Gróf Draskovics János alapította. Tagjai közül a következőkről történik említés: Betzman József Gottlieb főhadnagy, Burckhardt Lajos, Czakó kapitány, Ernst Frigyes huszárfőhadnagy, Széplaki Horváth-Petryevith Kázmér ezredes, majd tábornok, Kovács Dániel hadnagy-hadbíró, Kray Pál ezredes, majd tábor-szernagy, Martini József, Molitor Ferdinánd tábori pap, Riehmbauer Ferenc József, báró Seyfertitz Yemk Károly alezredes, Székely Antal huszárkapitány, Tankó Mátyás plébános, Weinbrecht Lipót kapitány.

A felsoroltak neveinek egy része több forrásban is szerepel. Ha eltérés mutatkozott az írásmódban, akkor az Abafi Lajos művében előforduló változatot közöltem. Abafi ugyanis még az eredeti okiratok alapján állította össze könyvét.

A 18. századi ügyiratok a Festetich-család déghi levéltárában gondosan megőrződtek egészen 1920-ig. Ekkor a levéltár a trianoni béke folytán Csehszlovákiához került. A pótolhatatlan nagy értékű irattárat felgyújtották. Porig

égett. Így a XVIII. századra vonatkozó leghitelesebb forrás ma Abafy Lajos idézett műve.

A 19–20. századi páholynévsorokat a Magyar Országos Levéltárban található eredeti okiratok alapján közlöm a továbbiakban.

BERÉNYI ZSUZSANNA

Kolozsvár és környéke néhány helynevének történeti-etimológiai vizsgálata a Hunyadiak korától Bethlen Gábor haláláig II.¹

Híd „Szamoshíd a Híd utcában” 1580: *Az my az Magyar irast illeti Az hydon Miert hogy az zaz nemzet vel (!) hogy valamy p(rae) rogatiuat kewanna maganak Az magyar Nemzet kin megh haborodot Az Zaz Nemzet Nem Akarwa(n) valamy dissensiora Jeowendeore is okot adny Az unio elle(n) vegeztek eo keg(el)mek hogy zazul is vgya(n) Azon igekel faragyak meg, az varas kolchjege(n) Azonkeppe(n) egieb koezonseges Momentu(m)oko(n) ha egyk Nemzetnek nielwe otth vagio(n) Az massyke is legien otth* (Megjegyzés: a vel „fél” írásmódból arra következtethetünk, hogy százsz ember lehetett a bejegyzés írója.) (Kv. TanJk. V/3. 228a).

Híd utca 1453: *hyd wcza* (Kv. MSSNrU. 1379). 1519: *in platea pontis* (Kv. TörvJk. II/1. 11). 1559: *Domus hospitalis in hyd wcza habita p(er) Dominicu(m) Segeswary* (Kv. TanJk. V/1). 1571: *...in porta Hyd vcza vocata Dom(in)i Judex et senatores Simonÿ Zeretteo pro ... lignis suis ad p(rae) parandum reclusorum sarampo alys circa porta(m) hid vcza alys vero In hydelue ablatis posita ratione debent f 2 d. 21* (Kv. Szám. 1/12. 413, 439). 1577: *Az hyd vcza zorossaba valo meg Rekedet foliam felol vegeztek eo kegme, hog teob dolgay keozöt Bÿro vram zorgalmaztassa rea az korchioliaist hogy tiztechya meg vagy fertalyt vettet eo kegme Rea, vagy penig egyeb vton meg chinaltathattya* (Kv. TanJk. V/3. 140b–151b). 1627: *Hid Utzaban* (Kv. EM. Hitb. Wass Lt. 18). Az utca a Szent Mihály templomtól a Hídelve felé megy, ezen elnevezését Kolozsvár magyar polgárai ma is ismerik, használják a Wesselényi Miklós utca és a Dózsa György utca elnevezések mellett.

¹ L. NÉ. 15. sz. [1993] 288–92.